

Hidden Women in the Bible by Cantor Arik Wollheim

Eve

1. בראשית ב, יח-כד

" וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים, לֹא-טוֹב הָיְתָה הָאָדָם לְבַדּוֹ; אֲעֲשֶׂה-לוֹ עֵזֶר, כְּנֶגְדּוֹ. יִט וַיִּצַר יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה, כָּל-חַיִּית הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם, וַיֵּבֵא אֶל-הָאָדָם, לְרֹאוֹת מֶה-יִקְרָא-לוֹ; וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לוֹ הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה, הוּא שְׁמוֹ. כ. וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת, לְכָל-הַבְּהֵמָה וְלְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וְלֹכֵל, חַיִּית הַשָּׂדֶה; וְלָאָדָם, לֹא-מִצָּא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. כא וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים תְּרַדְמָה עַל-הָאָדָם, וַיִּישָׁן; וַיִּקַּח, אַחַת מִצְלַעַתָּיו, וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר, תַּחְתָּנָה. כב וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם, לְאִשָּׁה; וַיִּבְאֶהָ, אֶל-הָאָדָם. כג וַיֹּאמֶר, הָאָדָם, זֹאת הִפְעַם עִצָּם מֵעֲצָמִי, וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי; לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לְקַחָהּ-זֹאת. כד עַל-כֵּן, יִעֲזֹב אִישׁ, אֶת-אָבִיו, וְאֶת-אִמּוֹ; וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד. כה וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם עַרוּמִים, הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ; וְלֹא, יִתְבַּשְׂשׂוּ."

2. בראשית ג

" א וְהַנְּחָשׁ, הָיָה עָרוּם, מְכַל חַיִּית הַשָּׂדֶה, אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים; וַיֹּאמֶר, אֶל-הָאִשָּׁה, אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים, לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֵּן. ב. וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה, אֶל-הַנְּחָשׁ: מִפְּרִי עֵץ-הַגֵּן, נֹאכַל. ג. וּמִפְּרִי הָעֵץ, אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֵּן--אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא תִגְעוּ בוֹ: פֶּן-תִּמְתּוּן. ד. וַיֹּאמֶר הַנְּחָשׁ, אֶל-הָאִשָּׁה: לֹא-מוֹת, תִּמְתּוּן. ה. כִּי, יֵדַע אֱלֹהִים, כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ, וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם; וְהִיִּיתֶם, כְּאֱלֹהִים, יֹדְעֵי, טוֹב וָרָע. ו. וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכַל וְכִי תֵאֱוָה-הִיא לְעֵינָיִם, וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל, וַתִּקַּח מִפְּרִיּוֹ, וַתֹּאכַל; וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּהּ, וַיֹּאכַל. ז. וַתִּפְקְחֶנָּה, עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וַיִּדְעוּ, כִּי עִרְמָם הֵם; וַיִּתְפָּרוּ עֲלֶיהָ תֵאֱוָה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֶת. ח. וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים, מִתְהַלֵּךְ בְּגֵן--לְרוּחַ הַיּוֹם; וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים, בְּתוֹךְ, עֵץ הַגֵּן. ט. וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים, אֶל-הָאָדָם; וַיֹּאמֶר לוֹ, אֵיכָה. י. וַיֹּאמֶר, אֶת-קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֵן; וְאִירָא כִּי-עִרַם אָנֹכִי, וְאֶחְבֵּא. יא. וַיֹּאמֶר--מִי הִגִּיד לְךָ, כִּי עִרַם אָתָּה; הַמִּן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבְלֹתִי אֲכַל-מִמֶּנּוּ--אֲכַלְתָּ. יב. וַיֹּאמֶר, הָאָדָם: הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, הוּא נָתַתָּה-לִּי מִן-הָעֵץ וְאֹכַל. יג. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה, מֶה-זֹּאת עָשִׂית; וַתֹּאמֶר, הָאִשָּׁה, הַנְּחָשׁ הַשִּׂיאֲנִי, וְאֹכַל. יד. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הַנְּחָשׁ, כִּי עָשִׂיתָ זֹאת, אֲרוּר אַתָּה מִכָּל-הַבְּהֵמָה, וּמִכָּל חַיִּית הַשָּׂדֶה; עַל-גַּחֲוֹךְ תֵּלֵךְ, וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ. טו. וְאִיבָה אִשִּׁית, בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה, וּבֵין זָרְעֶךָ, וּבֵין זָרְעֶיהָ: הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ, וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עִקְבֵךָ. טז. אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר, הֲרַבָּה אֲרַבָּה עֲצָבוֹנְךָ וְהֲרַנְּגָה--בְּעֵצָב, תִּלְדִּי בָנִים; וְאֶל-אִישָׁהּ, תִּשׁוּקֶתָּהּ, וְהוּא, יִמְשַׁל-בָּךְ. טז. וְיִז וְלָאָדָם אָמַר, כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ, וַתֹּאכַל מִן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ--אֲרוּרָה הָאָדָמָה, בְּעִבּוּרָהּ, בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. יח. וְקוֹץ וְדַרְדַּר, תַּצְמִיחַ לָךְ; וְאֲכַלְתָּ, אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה. יט. בְּזַעַת אַפֶּיךָ, תֹּאכַל לֶחֶם, עַד שׁוֹבֵךְ אֶל-הָאָדָמָה, כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ: כִּי-עָפָר אַתָּה, וְאֶל-עָפָר תִּשׁוּב. כ. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ, חַוָּה: כִּי הוּא הִיִּתָּה, אִם כָּל-חַי. כא. וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וְלְאִשְׁתּוֹ, כְּתָנוּת עוֹר--וַיִּלְבָּשֵׂם. כב. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים, הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, לִדְעוֹת, טוֹב וָרָע; וְעַתָּה פֶּן-יִשְׁלַח יָדוֹ, וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים, וְאָכַל, וְחַי לְעֹלָם. כג. וַיִּשְׁלַחֵהוּ יְהוָה אֱלֹהִים, מִגֵּן-עֵדֶן--לְעֵבֶד, אֶת-הָאָדָמָה, אֲשֶׁר לָקַח, מִשָּׁם. כד. וַיִּגְרַשׁ, אֶת-

הָאָדָם; וַיִּשְׁכַּן מִקֶּדֶם לְגֵן-עֵדֶן אֶת-הַכְּרִבִּים, וְאֵת לֶהֱטֵה הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, לְשֹׁמֵר, אֶת-דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים."

3. בראשית ד, א-ב

" א וְהָאָדָם, יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ; וַתֵּהָרֶה, וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן, וַתֹּאמֶר, קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה. ב וַתִּסֹּף לִלְדוֹת, אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל; וַיְהִי-הֶבֶל, רֹעֵה צֹאן, וְקַיִן, הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה."

4. בראשית ד כה

"וַיַּדַּע אָדָם עוֹד, אֶת-אִשְׁתּוֹ, וַתֵּלֶד בֵּן, וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת: כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים, זָרַע אַחֵר--תַּחַת הֶבֶל, כִּי הָרְגוּ קַיִן"

5. בבא בתרא נח ע"א

"הכל בפני שרה כקוף בפני אדם, ושרה בפני חוה כקוף בפני אדם"

6. בראשית א', כ"ז

"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם"

And God created man in His own image, in the image of God created He him; male and female created He them.

7. רש"י בראשית א כז

" זכר ונקבה ברא אותם - ולהלן הוא אומר ויקח אחת מצלעותיו וגו' (בראשית ב')? מדרש אגדה שבראו שני פרצופים בבריאה ראשונה, ואחר כך חלקו ופשוטו של מקרא כאן הודיעה שבראו שניהם בששית ולא פי' לה כיצד ברייתן, ופירש לה במקום אחר:"

8. ספורנו בראשית א כז

" והכלל שאדם נברא לבדו ראשונה בשלמותו והיא נעשת אחר כך ככלי תשמישו ונזכרה כאן בכלל וא"כ יפרש בכתוב איך היתה בריאתה. ואמנם מה שדרשו ז"ל (ערובין יח ע"א) על זכר ונקבה בראם שדו פרצופים נבראו והיו דבוקים גב אל גב. ואמנם ג"כ שנברא אדם אנדרוגינוס רוצה לומר שנברא באדם הכנה וצלם נוסף כמו שיתבאר להתהוות ממנו האשה א"כ וכאלו היו בו שני פרצופים זכרות ונקבות כאנדרוגינוס שהוא בלשון יוני זכר ונקבה ששניהם היו בו "

9. רשב"ם בראשית א כז

" זכר ונקבה ברא אותם - כמו שמפרש לפנינו ויקח אחת מצלעותיו, כלל ואח"כ פירש. וכן מצאתי בל"ב מדות של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי שלמד מפסוק זה כלל ואח"כ פרט."

10. רד"ק בראשית א כז

" זכר ונקבה ברא אתם, זכר עם נקבה, ובפרשה אחרת יפרש איך ברא אתם זכר ונקבה:"

11. אלפא ביתא דבן סירא

" כשברא הקדוש ברוך-הוא אדם הראשון יחיד, אמר לא טוב היות האדם לבדו, ברא לו אישה מן האדמה כמוהו וקראה לילית. מיד התחילו מתגרים זה בזה. אמרה היא: 'איני שוכבת למטה', והוא אומר: 'איני שוכב למטה אלא למעלה שאת ראויה למטה ואני למעלה'. אמרה לו: 'שנינו שווים לפי ששנינו מאדמה', ולא היו שומעים זה לזה... "כיוון שראתה לילית, אמרה שם המפורש ופרחה באוויר העולם. עמד אדם בתפילה לפני קונו ואמר: 'ריבונו של עולם, אישה שנתת לי ברחם ממני'. מיד שיגר הקדוש ברוך-הוא שלושה מלאכים הללו אחריה להחזירה. אמר לו הקדוש ברוך-הוא: 'אם תרצה לחזור מוטב, ואם לאו תקבל על עצמה שימותו מבניה בכל יום מאה בנים'... והלכו אחריה והשיגוה בתוך הים... וספרוה דבר ה' ולא רצתה לחזור. אמרו לה: 'אנו נטביעך בים'. אמרה להם: 'הניחוני'..."

12. ישעיה ל"ד, י"ד

"וּפָגְשׁוּ צִיִּים אֶת אִיִּים וְשָׁעִיר עַל רֵעֵהוּ יִקְרָא אֶךְ שֵׁם הַרְגִיעָה לִילִית וּמְצָאָה לָהּ מְנוּחַ."

24. ילקוט שמעוני תורה פרשת בראשית, רמז לה

" והאדם ידע את חוה אשתו" לא שמשו בריה קודם לאדם הראשון, והוא ידע. אין כתיב כאן, אלא 'והאדם ידע' הודיע לכל דרך ארץ..."

25. אבות דרבי נתן נוסחא ב, ח

"התחיל אדם הראשון מתרעם לפני הקב"ה ואומר לפניו: רבונו של עולם לכל הבריות שבראת בעולמך בראתה זוג... ולי אין זוג, שנאמר 'ולאדם לא מצא עזר כנגדו', כיון שראה אדה"ר את חוה אמר: זאת זוגי, שנאמר 'ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי'". "הפעם הזאת נבראת אשה מאיש, מכאן ואילך אדם נושא את בת חברו, ומצוה על פריה ורביה. הפעם הזה, נעשה המקום שושבין לאדם, מכאן ואילך אדם קונה לו שושבין לעצמו"

26. בראשית ב כד

" על-כֵּן, יַעֲזֹב-אִישׁ, אֶת-אָבִיו, וְאֶת-אִמּוֹ; וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד"

27. אבות דרבי נתן נוסחא ב, פרק א

"רבי אומר: למה היתה חוה דומה באותה שעה? למלך שנשא אשה והשליטה על הכסף ועל הזהב ועל כל מה שיש לו, ואמר: הרי כל שלי בידך, חוץ מן החבית הזו שהיא מלאה עקרבים. נכנסה אצלה זקנה אחת כגון אלו ששואלות חומץ. אמרה לה: מה המלך נוהג עמך? אמרה לה: יפה המלך נוהג עמי, שהשליטני על הכסף ועל הזהב ועל כל מה שיש אצלו. אמר לי: הרי כל שלי נתון לך, חוץ מן החבית הזו שהיא מלאה עקרבים. אמרה לה: הלא כל תכשיטין שלו נתון בתוכה! אלא שהוא מבקש לישא אחרת, ונותן אותם לה. שלחה ידה ופתחה החבית, ונשכחה העקרבים ומתה. המלך זה אדה"ר. האשה זו חוה. שואל חומץ זה הנחש. וכל כך למה? שלא היה אדם יכול לעמוד במצוה קלה שפקדו המקום"

28. פרקי דר"א יג

" אלא אמרה חוה, אם נמות, נמות שנינו, ואם נחיה, נחיה שנינו "

29. מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב, א.

"וי"א כיון שאכלה חוה מפירותיו של אילן, ראתה מלאך המות שבא כנגדה, אמרה: דומה אני כאילו שאני מסתלקת מן העולם, וסוף לבראות אחרת לאדם הראשון תחתי. מה אני עושה? גורמת אני לו שיאכל עמי, שנאמר 'ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל'"

30. תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) ד

" הנחש בקש להרוג את אדם ולישא את חוה"

31. רש"י שבת קמו, ע"א

"כשבא נחש על חוה - כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה, דכתיב 'הנחש השיאני'- לשון נשואין"

32. אבות דרבי נתן נוסחא א, פרק א

"באותה שעה היה נחש הרשע נוטל עצה בלבו. אמר: הואיל ואיני יכול להכשיל את האדם, אלך ואכשיל את חוה. הלך וישב אצלה והרבה שיחה עמה. אמר לה: אם לנגיעה את אומרת צוה עלינו הקב"ה, הריני נוגע בו ואיני מת. אף את, אם תגעני בו, אי את מתה. [כשם שלא מתים בנגיעה לא מתים באכילה] מה עשה הנחש הרשע באותה שעה? עמד ונגע באילן בידיו וברגליו והרתיעו, עד שנשרו פירותיו לארץ"

33. בראשית רבה יט, ג

"והיכן היה אדם באותה שעה?" "אבא בר קוריה אמר: נתעסק בדרך ארץ וישן לו"

